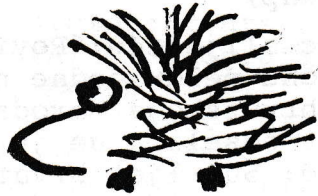

1948. manji broj naših građana, pristaše ove Rezolucije, našao je utočište u Mađarskoj (doba Rakošija) i dobio mogućnost učestvovanja u kulturnom i društvenom razvoju manjina. Naravno, oni će i problemu jezika prići sa svojih unitarističkih pozici-

ja. Prekid veza s Jugoslavijom negativno će djelovati na duhovni život manjina. Jezična ravnopravnost obih varijanata srpskog ili hrvatskog jezika dugo vremena neće biti prisutna u obrazovnom sistemu narodnosti (18).

Poslijednih godina napuštena je ova unitaristička jezična politika. Dio bivših informbirovaca je evoluirao (postao anakronizam), a stasala je i mlada generacija intelektualaca odrasla u normalnim vezama Jugoslavije i Mađarske. Posljedica je da se pojam Južni Sloveni u Mađarskoj ne koristi u značenju etnonima, a naziv "južnoslovenski" jezik (19) zamijenjen je nazivom srpskohrvatski, odnosno hrvatskosrpski književni jezik, s odnosom prema književnim varijantama koji nije dalek od rješenja prisutnog u SR Bosni i Hercegovini (20).

Suvremeni položaj hrvatske narodne grupe u Mađarskoj određuje, s jedne strane proces asimilacije uzrokovan socijalnom pokretljivošću stanovništva (deagrarizacija, urbanizacija), utjecajem sredstava masovnog informiranja, snažnom društvenog homogenizacijom cijelokupnog mađarskog stanovništva. Ovu asi-

milaciju u Mađarskoj nazivaju "spontanom asimilacijom." ²¹ S druge strane asimilaciji pomažu ostaci straha iz doba kulta ličnosti, premali broj dvojezičnih škola i nedovoljna suradnja manjine s matičnim narodom, što je dovelo slabljena historijske svijesti.

Treći aspekt u položaju naših narodnosti karakteriziraju pozitivni procesi, kao što su: obrazovanje etničke elite sposobne za razvijanje složenih oblika duhovne nadgradnje, procesi integracije, nestajanje predrasuda, tiskanje knjiga, udžbenika, novina i ostalih

publikacija na materinjem jeziku mogućnost kontaktiranja s matičnim narodom i izjednačavanje pripadnika manjina u ekonomskom statusu s većinskim narodom. U ovom kompleksu pozitivnih faktora posebno mjesto pripada književnosti manjina kao obliku efikasnog čuvanja, njegovanja i razvijanja materinjeg jezika, historijske svijesti i etničke samobitnosti. Zbog toga razvoj, posebno pjesništva Hrvata u Mađarskoj zahtjeva poseban ugao gledanja i analizu koja mora uvažavati svu kompleksnost kroz koju se ovo duhovno stvaralaštvo razvijalo.

BILJEŠKE:

1. Cjelovitiju analizu povijesnog, društvenog i kulturnog razvoja hrvatske narodne manjine u Mađarskoj nalazimo u slijedećim djelima:
 - Većeslav Holecvac: Hrvati izvan domovine, Matica Hrvatska, Zagreb 1968, 293 - 313.
 - Urosevits Dániło: A mágyarországi Délszlávok története, Budapest 1968.
 - Grupa autora: Hrvatska narodna manjina u Mađarskoj, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb 1977. (šap)
2. O ovom problemu pisao je Mirko Valentić slijedeće: "Povijest europskih naroda ne pozna ovako drastičnu peldu jedne nacionalne dijaspore kao ča je bila dijaspora hrvatskoga naroda. U samc jednom - sjeverozapadnom pravcu selidbe odselila se je skoro 1/3 hrvatskoga naroda." (Mirko Valentić: 500 ljet hrvatske dijaspore u austrijsko-ugarsko slovačkom pograničnom prostoru, Symposion Croaticon, Beč 1974, 26-27)
 Dimenzije etničke dijaspore Hrvata opisao je M. Franičević slijedećim riječima: "Ukratko, gubitak je taj za jednu malu zemlju bio nenadoknađivo velik. (...) I pravo je čudo što se poslije tragične krbavske bitke i velikih dijaspora koje zadesiše Hrvatsku mogla i na ovom ne samo ugroženom nego i opustošenom tlu razviti bogata renesansna književnost, ali bi bilo još veće čudo da se ona razvijala bez tih dodira sa svijetom. A ona se razvijala do te razine da je mogla dati i takve pjesnike i pisce kao što su Marko Marulić, Šišmondo Menčetić, Džore Držić, Mavro Vetranović, Čavčić, Hanibal Lucić, Petar Hektorović, Mikša Pelegrinović, Petar Zoranić, Nikola Nalješević, Marin Držić, Brne Karnaturić i mnogi drugi sve do Dinke Ranjine, Martina Benetovića, Dominka Zlatarića, Horacija Mažibradića i Jurja Barakovića. Slikare, kipare i graditelje od Buvine i Radovana preko Vincenta iz Kastva do Jurja Dalmatinca (Matijević), Ivana Budislavića, Nikole Božidarevića, Mihe Hamzića, Marka Andrijića, Ivana Duknovića i drugih. Što bi tek bilo da se barem polovica onih koji su otišli mogla vratiti u domovinu!" (Marin Franičević, diskusija na simpoziju "Iseljništvo naroda i narodnosti Jugoslavije i njegove uzajamne veze s domovinom", održanom u Zagrebu od 2.-4. prosinca 1976. Vidi istoimeni zbornik, Zavod za migracije i narodnosti, Zagreb 1978, 660)
3. Godine 1550. Ferdinand I na požunskom saboru proglašava XIII dekret koji u 72. članu nalaže feudalcima na čijim se posjedima nalaze kmetovi koji su zbog turske opasnosti preselili u Ugarsku, da oslobode one koji se žele vratiti u domovinu, te da ih pod prijetnjom kazne ne smiju zadržavati. (Balint Vujkov: Cvjetovi mečave, Matica Hrvatska, Zagreb 1971, predgovor str. 11)
4. Dr. Ivan Bach piše o položaju Kmetova i seobi njihovoj u to vrijeme slijedeće: "Uzroci turskih uspjeha bili su, međutim, mnogo dublji i posljedica su stanja u Slavoniji i Hrvatskoj. Zbog smanjivanja posjeda pojačava se pritisak velikaša i plemića na kmetove, pa su oni gledali u Turcima znatno bolje gospodare. Ubogi puk, zdvojivši u krajnjoj nevolji i odmetnuvši se od vjere Krista spasitelja, prihvaća Muhamedov zakon, pa je došlo dotle, javlja S. Erdödy, da se i moji kmetovi na imanji- ma kaštela Sopja odvravaju od mene i pokoravaju Turcima."

(Historija naroda Jugoslavije II, Školska knjiga, Zagreb 1959, 402)

5.0 ovom problemu vidi:

- Đuro Šarošac: Rad na prikupljanju etnografskog blaga Južnih Slavena, Narodne novine br.12, Budimpešta, 19.III.1970.
- Đuro Šarošac: Južni Slaveni u Mađarskoj, zbornik: Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj, Budimpešta, 1977, 7-37.
- Đuro Šarošac: Hrvatske i srpske etničke skupine u Baranji; Vodić stalne etnografske izložbe Muzeja "Kanizai Dorottya" u Mohaču, Mohač 1978.
- Juraj Lončarević: Hrvatska naselja u Mađarskoj, Danica 1980., Zagreb 1980, 159-160.
- Đuro Vidmarović: Prilog upoznavanju etnonimske i toponimske problematike hrvatskih narodnih ogranaka u NR Mađarskoj, Marulić br. 1, Zagreb 1980, 77-79.
- J.L.: Odgovor Đ. Vidmaroviću, Marulić, br.2, Zagreb 1980, 513.
- Đuro Vidmarović: Prilog upoznavanju etnonimske i toponimske problematike hrvatskih narodnih ogranaka u NR Mađarskoj, (II) Marulić, br.4, Zagreb 1980, 345-351.
- Đuro Šarošac: Pismo, Marulić br.5-6, Zagreb 1981, 513.
- Đuro Vidmarović: Hrvatski narodni ogranci u Nr Mađarskoj između povijesti i savijesti, Marulić, br.3 Zagreb 1981, 307-317.

6. Vidi: Mate Ujević: Gradišćanski Hrvati, Zagreb 1934.

-Mirko Valentić: Gradišćanski Hrvati od XVI stoljeća do danas, Zagreb 1970.

-Martin Meršić: Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati, Čakavski sabor, Rijeka 1972.

-Gradišćanski Hrvati (zbornik radova), Zagreb 1973.

-Symposion Croaticon (zbornik Radova), Wien 1974.

-Kveta Kučerová: Chorváti a Srbi v strednee Európe (K etnickým, hospodárskym a sociálnym otázkam v 16-17 storičí) Bratislava 1976.

-Kroz povijest Gradišćanskih Hrvata. Materijali znanstvene konferencije održane u Zagrebu 25-26 ožujka 1974. godine. Sveučilište u Zagrebu - Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1977.

7. Vidi: Ivan Kujundžić: Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata, Zagreb 1968.

8.0 Hrvatima - Bošnjacima vidi :

-D. Urosevits, ibid., 6-7 (interni prijevod u Zavodu za migracije i narodnosti, Zagreb)

-Kovács András: Podaci o običajima i tradicionalnom životu pečuških Bošnjaka, zbornik: Etnografija Južnih Slavena u Mađarskoj, 2. izdanje Demokratskog Saveza Južnih Slavena u Mađarskoj, Budimpešta 1977, 150-176.

9.0 Hrvatima koji sebe nazivaju Ilirima vidi:

-B. Vujkov, ibid., 6.

-Živko Mandić: Andzabeg, Narodne novine br.6, Budimpešta, 11.II. 1982., 7.

-Stjepan Krpan: Kod Hrvata ispod Budimpešte, Matica br. 3, časopis Matice iseljenika Hrvatske, Zagreb 1980, 28-29.

10. Vidi:

-D. Urosevits, ibid., 30

-J. Lončarević: Mađarskom (putopis), Matica, časopis Matice iseljenika Hrvatske br. 10, Zagreb 1980, 24-25.

- ng
11. Đ. Franković: Znakovi čuđenja i pitanja na putu kroz neka sela u Somogyu, Narodne novine br. 40, Budimpešta 1.X.1970
 12. Vidi: J. Lakatoš: Narodna statistika, Zagreb 1914.
 13. Vidi: Dr. F.E. Hoško: Prosvjetno i kulturno djelovanje bosanskih i hrvatskih franjevaca tijekom 18. stoljeća u Budimu, p.o., Nova et vetera, godište XXVIII, svezak 1-2, Sarajevo 1978.
 14. Vidi
 - Ante Sekulić: Književnost bačkih Hrvata, posebno izdanje Kritika, svezak 5, Zagreb 1970.
 - Geza Kikić: Antologija proze bunjevačkih Hrvata, Zagreb 1971.
 - Geza Kikić: Antologija poezije bunjevačkih Hrvata, Zagreb 1971
 15. Godine 1945. pisao je tjednik Antifašističkog fronta Slavena u Mađarskoj, Sloboda, o tome slijedeće: "Hrvati ovde u Mađarskoj su bili u mnogo težem stanju nego njihova braća Srbi koji su pomoću svoje crkvene autonomije imali svoje veroispovedne škole, dok su Hrvati bili ostavljeni na milost i nemilost mađarskih šovinista kojima je bio cilj nemilosrdno pomađarivanje našega naroda. Po nekim mjestima već pedeset i više godina ukinuta je škola u kojoj bi se učilo i na hrvatskom jeziku. Ali oni su ipak zahvaljujući svojim majkama očuvali svoj materinji jezik i ako je jedan dobar deo odnarođen." (Sloboda br. 12, Budimpešta, 25.VIII.1945, 1.)
 16. O nedostatku učitelja piše tjednik Sloboda 1946. ovo: "Na žalost može se reći da uopšte nedostaje učitelja koji bi bili sposobni hrvatski jezik kao predmet predavati." (Marin Mandić: Neke svojstvenosti našega školstva od oslobođenja do godine preokreta, zbornik: Iz naše prošlosti; izdanje DSJS-a, Budimpešta 1979, 92.)
 17. Vidi: Ljubomir S. Lastić: Demokratski savez Južnih Slovena u Mađarskoj u periodu od oslobođenja do godine preokreta (1945-1948) (Studija), edicija: Iz naše prošlosti. Izdanje: DSJS-a, Budimpešta 1980.
 18. "Koliko su bili dobri odnosi Jugoslavije s Mađarskom, toliko su bili intenzivni i naši odnosi s mađarskim Hrvatima i pripadnicima ostalih jugoslavenskih manjina u Mađarskoj." (Većeslav Holjevac, ibid., 310)
 19. "Ujednačavanje je, u jedno vrijeme i veštački nametano. Hrvati i Srbi u Mađarskoj nazivani su, zajednički, Južnim Slovenima, a u javnu i književnu upotrebu pokušavao se uvesti zajednički, tzv. "južnoslovenski" jezik". (Petar Milošević: Nacrt na istoriju književnosti Srba i Hrvata u Mađarskoj, Narodne novine br.2 Budimpešta, 8.I.1981., 2)
 20. Vidi:
 - Dr. Ivan Mokuter: Gramatika hrvatskosrpskog (srpskohrvatskog) jezika za II, III i IV razred gimnazije, Budimpešta 1978.
 - Milan Šipka: Jezični savjetnik, Sarajevo 1975.
 21. Na raznim jezicima s istim stremljenjima. Narodnosti u NR Mađarskoj, Budimpešta 1976, 13.

DOROTEJA LIPKOVIĆ

ČEŽNJA U NOĆI

3.nastavak

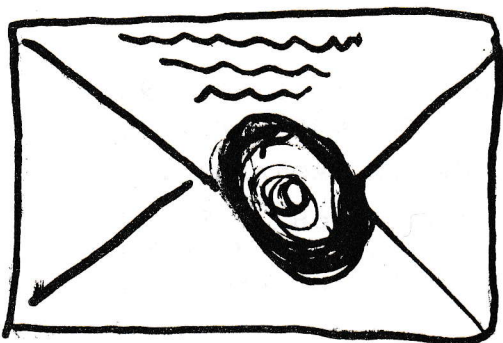
Va slijedeći dani se je Marija bojala da će Karol nazvat. Vas čas je čutila da će ju on kontaktirat. Ali to se sve nij dogodalo. Naprotiv! Od Karola nij bilo ni slijeda. Kot da bi bio čisto skrsnuo iz svoje dosadašnje okolice. I kad se je Marija vozila na vikend domom u svoje selo nij nigdir vidila Karola. 'Dobro', si je mislila. Bilo joj je draže tako.

Kad je Marija bila na vikend doma, je dočula da je jedan muž umro, ki je u istoj cesti stanovao kot i ona. I dojde joj napamet jedan doživljaj ili bolje rečeno događaj s ovim mužem:

Bilo je to pred nekolikimi ljetima, kratko pred brojidbom manjin (Minderheitenfeststellung) Sidila je Marija sa svojim roditelji i braćom kod stola pri vičeri kad dojde ov muž i još jedan drugi, potukeću i

stupu nutar. Svi dva su bili člani socijalističke stranke, to je u selu poznato. "Gujdn obnd, Tetac Pave," obrne se pokojni k Marijinomu ocu, "nako znate zač smo došli. Mislím, da ne marimo ništ reć, nako znate zač Zapišite onda dajč!" Pak su još vrgli nekoliko čedulic na stol i su prošli. Marija se još dobro spominja, da je onda kipila od jada i da joj je bilo žao da im ništ nij rekla. Ali oni su jur bili u drugom stanu.

Na isti vikend došlo je jedno pismo iz Zagreba od Veronike. Veronika je bila Marije kolegica i družica u Beču na sveučilišću. Ona je bila Nimica, ali študirala se je slavistiku i tako je dostala stipendiju za Jugoslaviju skupno s jednom drugom kolegicom. Marija se je jako veselila ovomu pismu i je bila znatiželjna ča Veronika

piše. Ali razočarana je bila kad je vidila da piše po nimšku. Pismo je glasilo ovako:

" Hallo Mary!

Endlich schreibe ich Dir wieder. Ich brenne schon wie eine Wilde darauf, Dir meine letzten Eindrücke mitzuteilen, also wundere Dich nicht, wenn Dir manche Zeilen wie aus einem Tagebuch vorkommen. Sie sind es auch.

Heute habe ich angefangen, mein erstes Kafka-Buch zu lesen: 'Brief an den Vater'. Ich habe mir erst ein paar Seiten zu Gemüte geführt und schon fasziniert mich seine Feinfühligkeit, Verletzbarkeit, seine ausgesprochene Gabe für das Festhalten subtiler Unterschiede. Durch die Beschreibungen seines Vaters, die sich manchmal zu widersprechen scheinen, zeigt er uns, wie vielfältig die menschliche Seele ist, in wie viele Richtungen der Mensch strebt, wie kompliziert, brüchig und verletzlich seine Gefühlswelt ist. Wir sehen die beiden konträren Charaktere, Vater und Sohn, die einander so wenig von dem geben können, wonach jeder von ihnen strebt. Mir gefällt dieses Thema sehr, wennauch meine Situation ganz anders ist, aber das Verhältnis Kind - Eltern beschäftigt auch mich sehr, wie es wohl fast alle Menschen beschäftigen wird. In der Beziehung zu meinen Eltern kann ich manchmal recht glücklich sein, manchmal ruft sie Depressionen in mir hervor. Einmal wollte ich mich sogar deswegen umbringen, aber das ist schon länger her und daher nur so am Rande

Ich habe soeben eine Stelle in Kafkas Buch gelesen (Seite 58 ganz unten und Seite 59 oben) und bin mit dem Autor gleicher Meinung. Dort heißt es: 'Heiraten, eine Familie gründen, alle Kinder, welche kommen, hinnehmen, in dieser unsicheren Welt erhalten und gar noch ein wenig führen, ist meiner Überzeugung nach das Äußerste, das einem Menschen überhaupt gelingen kann.' Zitat Ende. Ich denke aber gleichzeitig, daß die Martina, die hier im selben Zimmer im Bett liegt, höchstwahrscheinlich ganz anderer Meinung wäre. Sie ist krank und so reden wir nicht viel. Sie liest ihr Vogue und ich meinen Kafka. So bin ich irgendwie froh über ihre Krankheit, obwohl ich das nicht sagen sollte. Aber dadurch entziehe ich mich eine zeitlang ihrem Einfluß.

Das Zimmer, in dem wir liegen, ist nicht sauber, die ganze Wohnung ist nicht sauber. Schwarze Zimmerecken, auf unserem Tischchen eine kleine Vase mit halbverwelkten Blumen. Auf der Vase mit schwarzem Stift gezeichnete Rosen auf beigem Hintergrund, was allerdings wie ein japanisches Motiv ausschaut. Daneben eine kleine Bleikristall(ähnliche)schüssel auf Beinchen, mit Bonbons und Zuckerln (mindestens 6 Monate alt). Wir werden uns hier wohlfühlen.

Ich habe Dir das letzmal vergessen von meinen Erlebnissen im Studentenheim zu erzählen, in welchem wir eine zeitlang gewohnt haben. Es war höchste Zeit, daß wir von dort weggezogen sind. Meistens war das ganze Zimmer voll von Albanern. Meine 'cimerica' war nämlich eine Skiptarin, hier in Zagreb 'šiptari' genannt. Es war fast wie bei Karl May. Ein kleines, stimmungsvolles Erlebnis muß ich Dir unbedingt schildern: Sie, meine Zimmerkollegin, säuberte ein paar auf heißer Kocherplatte angebrannte Paprika. Eine zweite lag im Bett. Er, ein Bekannter von beiden schaut der Ersteren zu. Draußen ging die Sonne unter. Jedenfalls verfärbte sich der Himmel. Da kam mir, als ich so ihrem tagtäglich sich wiederholendem Essen zuschaute der Gedanke, daß man längere Zeit miteinander leben, gemeinsame Dinge erleben, einen Son-

nenuntergang vielleicht durch eine beiläufige Bemerkung bewundern muß, um das Wesen der Gemeinschaft zu fühlen, nicht sosehr mit dem Verstand aufzufassen.

Entschuldige bitte, daß ich den Brief nicht sofort abgeschickt habe. Inzwischen sind einige Tage vergangen und Martina und ich haben uns einmal betrunken, so richtig angenehm weißt Du, nämlich mit "Žlahtina". Das ist das beste, was wir hier aufreiben konnten. Und da sind Martina und ich zu der großen Erkenntnis gekommen (das muß ich Dir jetzt auf Kroatisch mitteilen): 'Kad bi bili muži kao žlahtina - uvijek isto dobra, isti ukus, isti dobar miris, kad se čep izvuče proširi se dobar aroma - onda bi se odmah za jednog određenog muža odlučile.' Ist das nicht gut?

Aber jetzt genug dieser Erkenntnisse und Einsichten. Wenn es wieder was Neues gibt, schreibe ich Dir. Und Du rühr Dich auch einmal!

Alles Gute und ciao

Veronika "

Marija je duglji čas premišljavala o Veroniki. Vidila joj se je, jer

je bila puna žitka i se nij bojala svoje reč.

'Ah, kad bi nek i ja tako bila', mislila si je pri sebi, 'ali zama bi bilo ako bi pokušila bit kot Veronika. Morebit da bi mi se ugodalo, ali sigurno samo za kratak čas, onda bi bila opet ja, kot sam.'

'Kakova sam uopće?' Marija je pomislila na nje sanju i ča joj je junak u sanji rekao. 'Sam stidljiva, bojazljiva? Sam folišna? Si sama sebi va žep lažem? Ja ću pokušat diblje u mene nutar poslušat. Morebit ću se tako bolje upoznat. Ali razgovor s nekim prijateljem bi sigurno bio bolji', mislila si je. 'Zutra je pandiljak. Pojt ću Rudiju. S njim se morem otvoreno pominat.'

Rudi je isto bio študenat. U svojem slobodnom vrmenu je pisao pjesmice i kratku prozu - po sebi razumljivo po hrvatsku - ka se je Mariji dost dobro vidila. Ali najdraže na Rudiju joj je bilo da je on bio tako ljubezan, da je znao tako dobro poslušati i dobre, ako i jako iskrene savjeti davati i mišljenje reći. 'Ada zutra idem veljek Rudiju! Marija se je jur jako veselila da će dojt opet Beč.

posrano djelo

hidra

vječne lišnosti

prez

spolnosti

kopuliraš

tvoje polamljene kosti

tvoja kibernogenetika

mutira nova pokoljenja

d j e l a

teško je

ne moć umriti

FATA MORGANA

žajno se vučem
 po putu života
 okolo pustina
 žajan sam
 ar sam človik
 ž i v o t i n j a prez mira
 samota p r ě a š n a - d a l e k a
 k a p l j u za usta suha !

pustina života
 sušina n e m i l o s r d n a
 kađ ću te pregazit?

voda ... voo . o.o..da , vo-oda !

zdenac života
 utopija človika

grabim u pijesak
 grabim diboko

f a t a m o r g a n a -
 ljubav človika

zgine u r u k a a a a

Erscheinungsort Wien
Verlagspostamt 1040

Postgebühr bar bezahlt

Abs.: HAK, SCHWINDGASSE 14, A-1040 WIEN

HKD - HRVATSKO KULTURNO
DRUSTVO
DR. LORENZ KARALL STR. 23
A-7000 EISENSTADT

DRUCKSACHE